ઓ૩મ્

સન્ધ્યા અર્થાત્ બ્રહ્મયજ્ઞ.

(ગુજરાતી અર્થ સાથે)

લેખક,

મહારાણીશંકર અંબાશંકર શર્મા

શંકર-સંગીતાવલિ, સતી-સંગીતાવલિ, દયાનન્દાખ્યાન,
કન્યોપનયનવિધિ, સમાજ, ઇત્યાદિના કર્ત્તા.

પ્રકાશક,

જમનાદાસ નારણદાસ ચાહવાળા

પુસ્તકાધ્યક્ષ, મુંબઇ પ્રદેશ આર્ય પ્રતિનિધિ સભા,
આર્ય સમાજ, ગીરગામ-મુંબઇ ૪

[પ્રથમાવૃત્તિ ૩૦૦૦] કિંમત ૩ પાઇ [સંવત્ ૧૯૭૧

રતિલાલ હરજીવન પટેલે શ્રી કૃષ્ણ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.
નં. ૯, અનંતવાડી-મુંબઇ નં. ૨.

આર્યસમાજના નિયમો.

સર્વ સત્ય વિધા અને જે પદાર્થ, વિધાથી જાણવામા આવે તે સર્વનુ આદિ મૂલ પરમેશ્વર છે

૨ ઇશ્વર સચ્ચિદાનદ સ્વરૂપ, નિરાકાર, સર્વ શક્તિમાન્, ન્યાયકારી, દયાળુ, અજન્મા, અનત, નિર્વિકાર, અનુપમ, સર્વાધાર, સર્વેશ્વર, સર્વવ્યાપક, સર્વાન્તર્યામી, અજર, અમર, અભય, નિત્ય, પવિત્ર અને સૃષ્ટિકર્તા છે, એની ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે.

૩ વેદ સત્ય વિધાઓનુ પુસ્તક છે વેદનુ ભણવુ, ભણાવવુ અને સાભળવુ, સભળાવવુ એ સર્વ આર્યોનો પરમ ધર્મ છે

૪ સત્યનુ ગ્રહણ કરવામા અને અસત્યને છોડવામા સર્વદા ઉધત રહેવુ જોઇએ

૫ સવ કામ ધર્માનુસાર અર્થાત્ સત્ય તથા અસત્યનો વિચાર કરીને કરવા જોઇએ

૬ સસારનો ઉપકાર કરવો એ આ સભા (સમાજ) નો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે અર્થાત્ શારીરિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી.

૭. સર્વ સાથે પ્રીતિપૂર્વક ધર્માનુસાર યથાયોગ્ય વર્તવુ જોઇએ.

૮ અવિદ્યાનો નાશ અને વિધાની વૃદ્ધિ કરવી જોઇએ

૯ પ્રત્યેક જણે પોતાની ઉન્નતિથી સતુષ્ટ ન રહેવુ જોઇએ, પરંતુ સર્વની ઉન્નતિમા પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઇએ.

૧૦ સવ મનુષ્યોએ સામાજિક સર્વ હિતકારી નિયમ પાળવા રતંત્ર રહેવુ જોઇએ અને પ્રત્યેક હિતકારી નિયમમા સ્વતંત્ર ર ઇએ.

પ્રસ્તાવના.

विशिष्टबुद्धिमत्त्वं मनुष्यत्वम् વિશિષ્ટ બુદ્ધિમાન્ તે મનુષ્ય. જેટલી બુદ્ધિની વિશિષ્ટતા તેટલી મનુષ્યત્વની ઉચ્ચતા, અને તેથીજ કથાયુ છે કે बुद्धिर्यस्य बलं तस्य निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् જેનામા બુદ્ધિ છે તેનુજ બળ છે. (Knowledge is power) અબુદ્ધને બળ કયાથી સર્વાઇવલ ઑફ્ ધિ ફિટેસ્ટ (Survival of the fittest) નો સિદ્ધાન્ત પણ તેજ છે. અતએવ બુદ્ધિને વિકસિત કરવી જોઇએ. પરતુ कर्मानुसारिणीबुद्धिः એ નિયમે શારીરિક, માનસિક તથા આધ્યાત્મિક ઉત્તમ કર્મો કરવાથી ઉત્તમ બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રાચીન ઋષિ મુનિયોએ તે તત્ત્વને યથાર્થ સમજીને पञ्चमहायज्ञ આદિ નિત્ય કર્મનુ વિધાન કરેલુ છે. જેમા ब्रह्मयज्ञ અર્થાત્ सन्ध्योपासना પ્રથમ છે सन्ध्यायन्ति सन्ध्यायते वा परब्रह्म यस्यां सा सन्ध्या । જે સમયમા પરબ્રહ્મનુ સારી રીતે ધ્યાન કરે છે અથવા કરવામા આવે છે તેનુ નામ સન્ધ્યા છે. તે સમય રાત્રિ દિવસની સધિનો છે પ્રાત કાળે રાત્રિ, દિવસની સાથે સધિ કરે છે માટે તે વખતે પરમાત્મા સાથે આત્માની પણ સધિ કરવા પ્રાત સન્ધ્યા કરવી જોઇએ, તેમ સાયકાળે દિવસ, રાત્રિ સાથે સધિ કરે છે માટે સાયસધ્યા કરવી જોઇએ સધિ બેજ વખત થાય છે માટે વિધાન સવાર સાજની સધ્યાનુ' છે, મધ્યાહ્નનુ નથી કેમકે તે વખતે ખાસ સધિ થતીજ નથી, યદિ હઠાત્ કહેવામા આવે તો રાત્રિના બાર વાગે પણ શા માટે નહિ ? એમ તો ક્ષણે ક્ષણે સધિ થાય છે. બાકી આર્ષ ગ્રંથોમા સવાર સાજની સંધ્યાનો વિધિ છે. જેમકે મનુ મહારાજ કહે છેઃ—

न तिष्ठति तु यः पूर्वां नोपास्ते यश्च पश्चिमाम् ।
स शूद्रवद्बहिष्कार्यः सर्वस्माद्द्विजकर्मणः ॥ २ ॥ १०

અર્થાત્ જે પ્રાતઃકાળની સધ્યા ન કરે અને સાયકાળની પણ ન કરે તેને શૂદ્ર સમજીને સપૂર્ણ દ્વિજ કર્મોમાથી રદ બાતલ કરવો જોઇએ.

યુરોપ, અમેરિકા તથા જાપાનાદિ દેશોમા ચિતિશક્તિ (Will power) અને પ્રાણાયામ (Deep breathing) ના ઉચ્ચ તત્ત્વો સમજાઇ રહ્યા છે અને અમલમા મેલાઇ રહ્યા છે, જાપાનની જિયુજિટસુ નામની કસરતમા તથા પ્રાત કાળે સ્કુલના શિક્ષણની શરૂઆતમા અને સાયકાળે અતમા વર્ગોની અદરજ છોકરા છોકરીઓ બનેને પ્રાણાયામ (ડીપ બ્રીધિગ) ફરજીઆત કરાવવામા આવે છે પરન્તુ અમારે ત્યાનો અર્ધશિક્ષિતવર્ગ સન્ધ્યા પ્રાણાયામ આદિને "નોન સન્સ" કહીને કાઢી નાખે છે, એ તેઓની ક્ષુદ્ર બુદ્ધિનુજ પરિણામ છે સેન્ડો તથા પ્રોફેસર રામમૂર્તિ શારીરિક ને માનસિક બળ મેળવવામા પ્રાણાયામની પ્રશસા કરી રહ્યા છે, પાશ્ચાત્ય વિજ્ઞાન વાદીઓ પણ હવે ભારતીય આધ્યાત્મવાદને અનુભવતા જાય છે અને તેથી આશા રહે છે કે માત્ર તેને પ્રકાશે દીપનારા હમણા નહિ તો પાછળથી પણ વેદોક્ત કર્મનો સ્વીકાર કરશે વળી આજ કાલ નામમાત્રના કહેવાતા બ્રાહ્મણાદિ દ્વિજો પણ જનોઇ ધારણ કરીને સન્ધ્યા આદિ કર્મકાડ કરતા નથી એટલુજ નહિ પણ એક ગાયત્રી મત્ર સુદ્ધાને પણ જાણતા નથી તેવાઓને "દ્વિજો" કહેનારાઓ ખરેખર વર્ણાશ્રમ ધર્મનુ અપમાન કરી પાપભાગ્ બને છે એટલામાટે ખરા દ્વિજોને પ્રાર્થના છે કે તેઓ બીજા અવેદિક સન્ધ્યાના પોથાને છોડીને આ શુદ્ધ સરલાર્થવાળી વૈદિક સન્ધ્યાનો પ્રયોગ કરે કરાવે અને કલ્યાણભાજન બને.

ओ३म्

अथ ब्रह्मयज्ञविधिः

સન્ધ્યા.

એકાન્ત સ્થાનમા શાન્ત ચિત્તથી પદ્માદિ આસન વાળી બેસવું પછી ગાયત્રી મન્ત્રથી શિખાબંધન કરી નીચેનો મત્ર ત્રણ વાર જપતે ત્રણવાર આચમન. કરવુ અને ભાવાર્થ ધારણ કરવો

॥ अथ आचमनमन्त्रः ॥

ओ३म् शन्नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ।
शंयोरभिस्रवन्तु नः ॥ यजु० अ० ३६ मं० १२ ॥

(देवी· आप) દિવ્ય ગુણવાળા અને સર્વ વ્યાપક પરમેશ્વર (नः) અમારી (अभिष्टये पीतये) મનોવાંછિત તૃપ્તિને માટે તથા પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિને માટે (शंभवन्तु) કલ્યાણકારી થાઓ, તથા (नः) અમારી ઉપર (शंयो) સુખોની (अभिस्रवन्तु) સઘળી બાજુથી વૃષ્ટિ કરો.

આનો બીજો અર્થ એ પણ થાય છે કે-ઓં સર્વરક્ષક ઇશ્વરની પ્રેરણાથી પીવા માટે તથા મનોવાંછિત તૃપ્તિ અર્થે ઉત્તમ દિવ્ય જળ અમને સુખદાયક નિવડે તથા અમારી ઉપર શાન્તિદાયક વૃષ્ટિ વરસે

(આચમનના મન્ત્રના સૂક્ષ્મ ભાવથી આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ અને સ્થૂળ જળ પાન રૂપ કર્મથી પ્રાણાયામાદિ ક્રિયા કરવા પૂર્વે કફ પિત્તાદિકની શાન્તિ)

॥ अथ इन्द्रियस्पर्शः ॥

ओं वाक् वाक् । ओं प्राणः प्राणः । ओं चक्षुः चक्षुः । ओं श्रोत्रं श्रोत्र । ओं नाभिः । ओं हृदयम् । ओं कण्ठः । ओं शिरः । ओं बाहुभ्यां यशोबलम् । ओं करतलकर पृष्ठे ॥

આ પ્રત્યેક મંત્રે તેમા દર્શાવેલી ઇન્દ્રિયોપર, ડાબા હાથની હથેળીમા પાણી લઇ જમણા હાથના અંગુઠાની પાસેની બે આગળી તેમા બોળી, તે આગળીઓથી સ્પર્શ કરવો તેનાથી ઇન્દ્રિયોનુ બળ ચાહવું અને ઓ પરમાત્માને તેનો રક્ષક, દ્રષ્ટા તથા અધિષ્ઠાતા સમજીને તે પ્રત્યેક ઇન્દ્રિયને ધર્માનુકૂળ સન્માર્ગ ઉપરજ ચલાવવા પુરૂષાર્થ કરવો.

વાક્ વાક્=મુખદ્વારના બે જમણા ડાબા ખુણા પ્રાણઃ પ્રાણ=નાકનાં જમણા ડાબા છિદ્રો કરતલ=હથેળી કર પૃષ્ઠ=હથેળીનો પાછલો ભાગ.

॥ अथ ईश्वरप्रार्थनापूर्वकमार्ज्जनमन्त्राः ॥

ओं भूः पुनातु शिरसि । ओं भुवः पुनातु नेत्रयोः । ओं स्वः पुनातु कण्ठे । ओं महः पुनातु हृदये । ओं जनः पुनातु नाभ्यां । ओं तपः पुनातु पादयोः । ओं सत्यं पुनातु पुनः शिरसि । ओं खं ब्रह्म पुनातु सर्वत्र ॥

(भूः) જે સર્વ જગતનો જીવનહેતુ, પ્રાણથી પણ પ્રિય તથા જેમાં સર્વ પ્રાણી વર્ગ સમાએલ છે તે ઓંકારેશ્વર (शिरसि) માથાને અંદર તથા ઉપરથી (पुनातु) પવિત્ર કરો (भुवः) સર્વ સુખદાયક તથા દુ ખ વિનાશક પ્રભુ (नेत्रयो) આંખોમા (पुनातु) પવિત્રતા ભરો (स्व) મોક્ષ સ્વરૂપ, સર્વ નિયતા પરમાત્મા (कण्ठे) કંઠમાં (पुनातु) પવિત્રતા આપો (मह) સર્વથી મહાન્ પૂજ્ય પરબ્રહ્મ (हृदये) હૃદયમા (पुनातु) પવિત્રતા વરસાવો (जन) વિશ્વનો ઉત્પાદક તથા પ્રાણી માત્રનો જનક જગદીશ (नाभ्याम्) નાભિમા પવિત્રતા રેડો (तप) જ્ઞાનસ્વરૂપ તથા દુષ્ટોને સતાપકારી તેજસ્વી ભગવાન્ (पादयो) પગોમા પવિત્રતા પાથરો (सत्यम्) સત્ય સ્વરૂપ અવિનાશી ઇશ્વર (पुन शिरसि) ફરીને મસ્તકમા પવિત્રતા રેડો. (ख) આકાશની સમાન વ્યાપક (ब्रह्म) સૌથી મોટો પરાત્મા (सर्वत्र) સર્વ અગોમા (पुनातु) પવિત્રતા પ્રસરાવો

આ માર્જન મત્રોથી એવી ભાવના તથા ક્રિયા કરવી કે તે પ્રત્યેક અગ સાફ સુફ રહે અને પવિત્ર કર્મોમા પ્રેરાય

(ડાબા હાથની હથેળીમા પાણી લઇ જમણા હાથની આગળીઓ વતી જે મત્રથી જે અંગ બતાવેલુ હોય તે મત્રનુ ઉચ્ચારણ કરતે તે અગ પર જળ છાટવુ ઇન્દ્રિય સ્પર્શ તથા માર્જનથી તેનો સૂક્ષ્મ ભાવ પ્રસિદ્ધ છે, સ્થૂળ ક્રિયાથી નિદ્રા તથા તન્દ્રાનો નાશ થઇ [illegible]ધાની આવે છે)

॥ अथ प्राणायाममन्त्राः ॥

ओं भूः । ओं भुवः । ओं स्वः । ओं महः । ओं जनः । ओं तपः । ओं सत्यम् ॥ तैति० प्र० १० । अनु० २७ ॥

(આ મત્રના મ મુત્ર ઇત્યાદિના અર્થ આગળના માર્જન મત્રમાં આવી ગયા છે)

પ્રાણાયામ વિધિ—ટટાર સીધા આસન લગાવી બેસવુ પ્રથમ બને નસકોરામાથી અદરના શ્વાસને એકદમ જોસથી બહાર કાઢી રોકવો (રેચક). પણ જ્યારે શ્વાસને બહાર રોકતા મન મુઝાય કે બહારના વાયુને ધીરે ધીરે અદર લેવો (પૂરક) જ્યારે વાયુ અદર આવી સ્થિર થાય કે તેને ત્યા રોકી રાખવો (કુભક). અદર શ્વાસને રોકતા મન મુંઝાય કે પાછો શ્વાસને બહાર ફેકી દેવો આ એક પ્રાણાયામ કહેવાય એ પ્રમાણે ઓછામા ઓછા ત્રણ પ્રાણાયામ તો કરવાજ જોઇએ શક્તિ પ્રમાણે વિશેષ થાય તો વધારે સારૂ પ્રત્યેક ક્રિયા વખતે મત્રનો જપ જપતા રહો મોઢુ બિલકુલ બધ રાખો. અને ગુદા તથા ઉપસ્થેન્દ્રિયને સકોડી રાખો

॥ अथ अघमर्षणमन्त्राः ॥

(પાપ પ્રક્ષાલન-દૂરીકરણુમત્રો)

ओ३म् ऋतञ्च सत्यञ्चाभीद्धात्तपसोऽध्यजायत । ततो रात्र्यजायत । ततः समुद्रो अर्णवः ॥ १ ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वशी ॥ २ ॥ सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवञ्च पृथिवीञ्चान्तरिक्षमथो स्वः ॥ ३ ॥

० अ० ८ अ० ८ व० ४८ ॥

(अभीद्धात्) સર્વત પ્રકાશમય અનન્ત જ્ઞાનમય (तपस) ઇશ્વરના અનન્ત સામર્થ્યથી (ऋत) સર્વ વિદ્યાધિકરણ વેદ શાસ્ત્ર (च) અને (सय च) ત્રિગુણાત્મક અવ્યક્ત સત્પ્રધાન–પ્રકૃતિ (अध्यजायत) કાર્ય રૂપ બનવા પ્રકટ થાય છે (तत) તેજ સામર્થ્યથી (रात्री) ચતુર્યુગી પ્રમાણની (મહા) રાત્રી (अजायत) પ્રાદુર્ભૂત થાય છે (तत·) ત્યારબાદ (समुद्रोऽर्णव) પૃથ્વી, વાયુ તથા મેઘમડળમા દ્રવનાર પ્રવાહી રસમય મહાસમુદ્ર (આકાશ) અભિવ્યક્ત થાય છે (अर्णवात्समुद्रात्) તે મહાસમુદ્ર–આકાશની પશ્ચાત્ (सवत्सर) સર્વને માપનાર મહાકાળ (अध्यजायत) આવિર્ભાવ પામે છે (विश्वस्य) જગતૂના તથા (मिषत) પ્રાણી માત્રના (वशी) વશ કરનાર સ્વામી (अहोरात्राणि) દિવસ અને રાત્રિને (विदधत) રચે છે, અર્થાત્ દિનરાતનુ વિધાન કરે છે (धाता) સર્વના ધારણ કરનાર પરમેશ્વર (सूर्याचन्द्रमसौ) સૂર્ય તથા ચન્દ્ર લોક (दिव) દ્યુલોક (च) અને (पृथिवीं) ભૂમિ (च) તથા (अन्तरिक्ष) આકાશસ્થ મધ્ય લોક (अथो) તેમજ (स्व) આકાશસ્થ અન્ય લોક લોકાતરને (यथापूर्वम्) જેમ અનાદિ કાળથી પૂર્વ પૂર્વ કલ્પમા રચ્યા કરે છે તેમ (अकल्पयत्) આ કલ્પમા રચે છે

આ મત્રોનો ભાવાર્થ એ છે કે જે કંઇ ચેતન અચેતન બ્રહ્માડમા છે તે સર્વનો નાયક, ધારક, પાલક, પોષક તથા પ્રકાશક એકજ પરમાત્મા છે અનાદિ કાળથી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય યથા નિયમ કરતો આવે છે. સર્વાન્તર્યામી હોઇ જીવોના પાપ પુણ્યોનો સાક્ષી રહી નિષ્પક્ષપાતપણે સર્વને યથાયોગ્ય ફળ આપતો રહે છે આ પ્રમાણે ઇશ્વરને હાજર નાજર જાણીને મનુષ્યોએ મન વચન કર્મથી કદિ પાપ કર્મો નહિ કરવા જોઇએ એનુ નામ અઘમર્ષણ છે

॥ अथ मनसा परिक्रमामन्त्राः ॥

ओ३म् प्राचीदिगग्निरधिपतिरसितो रक्षितादित्या इषवः । तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु । योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ १ ॥

(प्राचीदिक्) પૂર્વ દિશામાં (अग्नि) જ્ઞાન સ્વરૂપ (अधिपतिः) અધિષ્ઠાતા (असित) બન્ધન રહિત (रक्षिता) તથા રક્ષા કરવાવાળા ઇશ્વર છે. (आदित्या इषवः) જેના બાણ આદિત્યનાં કિરણો છે. (तेभ्यो ऽधिपतिभ्यो नम) તે સર્વ ગુણોના અધિપતિ ઇશ્વરના ગુણોને વારંવાર નમસ્કાર (रक्षितृभ्यो नम) તેમના રક્ષક ગુણોને નમસ્કાર (इषुभ्यो नम) તેમના જગતની રક્ષા કરનાર તથા પાપીઓને પીડા આપનાર બાણો માટે આદર (एभ्योऽनमोऽस्तु) એ સર્વને માટે અમારા ધન્યવાદ.

(योऽस्मान्द्वेष्टि) જે પ્રાણી અમારો દ્વેષ કરે છે, (य वय द्विष्म) જેનો અમે દ્વેષ કરીએ છીએ, (तम्) તે અમારા દ્વેષ ભાવને (व) ઇશ્વરીય ગુણો, રક્ષક ધર્મો તથા બાણોની (जम्भे) દાઢમા અર્થાત્ વશમા (दध्म) મૂકીએ છીએ, કે જેથી અમે પરસ્પર વૈર ન કરીએ પણ મિત્ર ભાવથી વર્તીએ.

ओ३म् दक्षिणादिगिन्द्रोऽधिपतिस्तिरश्चिराजीरक्षिता पितर इषवः । तेभ्यो० ॥ २ ॥ (ઇત્યાદિ ઉપર પ્રમાણે)

(दक्षिणादिक्) દક્ષિણ દિશામાં (इन्द्र) પૂર્ણ ઐશ્વર્યવાન્ પ્રભુ (अधिपतिः) સ્વામી છે. તે (तिरश्चिराजी रक्षिता) કીટ, પતંગ, વીંછી આદિ તિર્યક્ યોનિવાળા જીવોની પંક્તિથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (पितर इषव) (જેની સૃષ્ટિમા) જ્ઞાની લોકો અથવા ચન્દ્રનાં કિરણો બાણરૂપ છે (બાકીનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણી લેવો)

ओ३म् प्रतीचीदिग्वरुणोऽधिपतिः पृदाकूरक्षितान्नमिषवः। तेभ्यो० ॥ ३ ॥

(प्रतीचीदिक्) પશ્ચિમ દિશામા (वरुण) સર્વથી શ્રેષ્ઠ પૂજનીય પરમાત્મા (अधिपति) રાજા છે (पृदाकू रक्षिता) મોટા મોટા અજગર સર્પાદિ વિષધારી પ્રાણીઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (अन्नमिषव) જેના અન્ન એટલે પૃથિવ્યાદિ પદાર્થ બાણો સમાન છે, અર્થાત્ શ્રેષ્ઠોની રક્ષા અને દુષ્ટોની તાડના નિમિત્તે છે (બાકીનો અર્થ પૂર્વવત્)

ओ३म् उदीचीदिक् सोमोऽधिपतिः स्वजो रक्षिताशनिरिषवः। तेभ्यो० ॥ ४ ॥

(उदीची दिक्) ઉત્તર દિશામાં (सोम) શાન્તિ આદિ ગુણોથી આનન્દ કરવાવાળા જગદીશ્વર (अधिपति) માલીક છે (स्वजो रक्षिता) પોતે અજન્મા હોઇ સ્વયં ઉત્પન્ન થએલા ક્ષુદ્ર જંતુઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે. (अशनि) વિજળી જેના (इषव) બાણ છે. (બાકી પૂર્વવત્)

ओ३म् ध्रुवादिग्विष्णुरधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता वीरुध इषवः। तेभ्यो० ॥ ५ ॥

(ध्रुवादिक्) નીચે પગ તળે પાતાળ દિશામા (विष्णु) સર્વ વ્યાપક ઇશ્વર (अधिपति) ઉપરી છે (कल्माषग्रीवो रक्षिता) નીલ-વિષકંઠવાળાઓથી રક્ષા કરવાવાળા છે (वीरुध) વનસ્પતિ આદિ (इषव) જેના બાણ સમાન છે (બાકી પૂર્વવત્)

ओ३म् ऊर्ध्वादिग्बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो रक्षिता वर्ष-मिषवः । तेभ्यो० ॥ ६ ॥

(ऊर्ध्वादिक्) ઉપરની દિશામા (बृहस्पति) વેદ-વિદ્યા-વાણીના પતિ (अधिपति) અધિષ્ઠાતા છે (श्वित्रो रक्षिता) સફેદ કોઢ આદિ રોગોથી રક્ષા કરવાવાળા છે (वर्षम्) વરસાદ ધારા જેના (इषव) બાણો છે (બાકી પૂર્વવત્)

॥ अथोपस्थानमन्त्राः ॥

ओ३म् उद्वयं तमसस्परिस्वः पश्यन्त उत्तरम् ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥
य० अ० ३५ मं० ॥ १४ ॥

(वय) અમે લોકો (तमस परि) અવિદ્યાદિ સર્વ અન્ધકારથી પરે અર્થાત્ રહિત, (स्वः) સુખ સ્વરૂપ (देवत्रा) દેવોના પણ (उत्तरं देव) ઉત્તમ દેવ અર્થાત્ સર્વ પ્રકાશકોના પ્રકાશક (उत्तम ज्योति) સર્વોત્તમ જ્ઞાન જ્યોતિ સ્વરૂપ (सूर्यम्) ચરાચરના આત્માને (पश्यन्त) જોતા જાણતા થકા (उद् अगन्म) ઉત્કૃષ્ટ ના શરણે જઇએ છીએ.

ओ३म् उदुत्यं जातवेदस देवं वहन्ति केतवः ।
दृशे विश्वाय सूर्य्यम् ॥ य० अ० ३३ मं० ३१ ॥

(त्यम्) તે (जातवेदसम्) ઋગ્વેદાદિ ચાર વેદ તથા સર્વ જગતૂના પ્રકાશક દેવાધિદેવ મહાદેવને (उ) તર્ક વિતર્કથી કેમ જાણીએ ? જે (सूर्य्यम्) ચરાચરને આત્મા છે (देवम्) દિવ્ય ગુણ-વિશિષ્ટ છે (केतव) જેને શ્રુતિઓ તથા જગતૂના પૃથક્ પૃથક્ રચનાદિ નિયામક ગુણ રૂપી કિરણો (विश्वायदृशे) સમસ્ત દર્શન કરાવવા માટે (उद् वहन्ति) ઉત્કૃષ્ટપણે બનાવી રહેલ છે.

ओ३म् चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आप्राद्यावा पृथिवी अन्तरिक्ष ँ सूर्य आत्मा
जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा ॥ य० अ० ७ मं० ४२ ॥

જે (देवाना) વિદ્વાન્ ઉપાસકોનુ (चित्र) અદ્ભુત (अनीक) બળ છે જે (मित्रस्य) સૂર્ય (वरुणस्य) ચન્દ્ર તથા (अग्नेः) અગ્નિને (चक्षुः) નેત્ર સ્વરૂપ છે અર્થાત્ પ્રકાશક છે જે (द्यावा पृथिवी) દ્યુલોક તથા પૃથ્વી અને (अन्तरिक्षम्) અતરિક્ષ લોકને (आप्रा) ધારક તથા રક્ષક છે (जगत्) ચલાયમાન જગમ (च) અને (तस्थुष.) સ્થાવર જગતૂને (सूर्य आत्मा) વ્યાપક અતર્યામી આત્મા છે. તેજ (उदगात्) અમારા હૃદયમા પ્રકાશ કરી રહ્યો છે.

ओ३म् तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ।
पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शत ँ शृणुयाम ॰

शतं प्रब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूयश्च शरदः शतात् ॥ य० अ० ३६ मं० २४ ॥

(तत्) તે પરબ્રહ્મ (चक्षु) સર્વના દ્રષ્ટા (देवहितम्) ધાર્મિક, વિદ્વાનો તથા ઉપાસકોના હિતકારક, (पुरस्तात्) સનાતન સમયથીજ (शुक्रम्) શુદ્ધ-સત્ય સ્વરૂપે (उच्चरत्) વિરાજમાન છે, (તેની કૃપાથી) (पश्येम शरद शतम्) અમે સો શરદ ઋતુ અર્થાત્ સો વર્ષ સુધી જોતા રહીએ, (शरद शतम्) સો વર્ષ સુધી (जीवेम) જીવતા રહીએ, (शरद शतम्) સો વર્ષ સુધી (शृणुयाम) સાભળતા રહીએ, (शरदः शतम्) સો વર્ષ સુધી (प्रब्रवाम) બોલતા રહીએ. (शरद शतम्) સો વર્ષ સુધી (अदीना स्याम) દીનતા, હીનતા, દરિદ્રતા, પરાધીનતા આદિથી રહિત થઇને રહીએ, (च) અને (शरद शतात्) સો વર્ષથી (भूय) વધારે પણ જોઇએ, જીવીએ, સાભળીએ, સભળાવીએ અને દીનાવસ્થાથી રહિત રહીએ.

॥ अथ गायत्री-गुरुमन्त्रः ॥

ओ३म् भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ य० अ० ३६ मं० ३ ॥

ઓમ્ એ પરમાત્માનુ સૌથી ઉત્તમ નામ છે જેમા અકાર, ઉકાર તથા મકાર એ ત્રણ અક્ષર સિદ્ધ છે, અકારથી અગ્નિ, વિરાટ્ અને વિશ્વ આદિ, ઉકારથી હિરણ્ય ગર્ભ, વાયુ અને તેજસ આદિ, મકારથી ઇશ્વર, આદિત્ય અને પ્રજ્ઞ આદિ એમ તેમાં અનેક નામોના સમાઇ જાય છે.

જે (भू) પ્રાણથી પણ પ્રિય છે, (भुव) સુખકર તથા દુઃખ હર છે, (स्व:) સર્વ વ્યાપક આનંદ સ્વરૂપ છે.

(सवितु:) સર્વ જગતના ઉત્પાદક (देवस्य) સર્વ આત્માઓના તથા બ્રહ્માંડના પ્રકાશક, દિવ્યગુણ વિશિષ્ટ પરમાત્માનાં (तत्) તે (वरेण्यम्) ગ્રહણ તથા ધ્યાન કરવા યોગ્ય (भर्ग:) શુદ્ધ જ્યોતિર્વિજ્ઞાન સ્વરૂપને (धीमहि) અમે આત્મામા ધારણ કરીએ (જેથી કરીને) (य:) તે પરમાત્મા (न:) અમારી (धियं) બુદ્ધિઓને (प्रचोदयात्) સર્વ દુષ્ટ કર્મોથી અલગ કરીને સદા ઉત્તમ કર્મોમા પ્રવૃત્ત કરે અર્થાત્ પ્રેરે.

(આ ગાયત્રી મંત્રનો યથાર્થ ભાવ સમજીને બને તેટલો સમય જાપ કરવો.)

॥ अथ नमस्कारमन्त्रः ॥

ओ३म् नमः शम्भवाय च मयोभवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥ य० अ० १६ मं० ४१ ॥

(शम्भवाय) સુખ સ્વરૂપ (च) અને (मयोभवाय च) સંસારમાં ઉત્તમ સુખોના દાતા વિધાતાને (नम.) પ્રણામ (शङ्कराय) મોક્ષ સ્વરૂપ, કલ્યાણના કર્ત્તા (च) અને (मयस्कराय च) ધર્મ કર્મોની શિક્ષાના દાતાને (नम:) પ્રણામ (शिवाय) મંગળસ્વરૂપ (च) અને (शिवतराय च) મોક્ષાનંદના દાતાને પ્રણામ.

॥ ओ३म् शान्तिश्शान्तिश्शान्तिः ॥

મહારાણીશંકર શર્માનાં રચેલાં પુસ્તકો.

શંકર-સંગીતાવલી-ઇશ્વર તથા સ્વદેશની ખરી ભ
ભરપૂર, સત્ય, ટેક તથા ધર્મ, કર્તવ્યમા અપૂર્વ ઉત્તેજના અ
વીર રસ વાળી કવિતાઓ કિંમત ૧૦

સતી-સંગીતાવલી-સ્ત્રીઓમા પ્રેમ પવં પાતિવ્રતધર્મ
દેશ, જાતિ અને કુટુંબ તરફ ખરી ફરજ અને કર્તવ્ય નિષ્ઠા
કરતી કવિતાઓ કિંમત ૧૦

દયાનંદ-આખ્યાન-મહર્ષિ દયાનન્દનુ અપૂર્વ જીવન
બતાવતુ ગદ્ય પદ્યાત્મક દેવ-કીર્તન કિંમત ૩

નવીન યુગનાં જુવાન સ્ત્રી પુરૂષ-કેવા આદર્શવાળા
જોઇએ તેનો રસભરી અલંકારી ભાષામા અદ્ભુત ચિતાર કિં.

કન્યોપનયન-વિધિ-અર્થાત્ કન્યોપનય-નિષેધનું ખંડન-એક
સનાતની પંડિતે સ્ત્રીઓના વેદાધિકાર તથા યજ્ઞોપવીત આદિ વૈદિક
સંસ્કારોનુ ખંડનાત્મક પુસ્તક લખ્યુ છે તેનો આ મોતોડ ઉત્તર છે
સ્ત્રીઓના ધર્મ કર્મ તથા વેદ ઉપનયનાદિ સંસ્કારોનુ શાસ્ત્રાર્થ રૂપે
પ્રબળ યુક્તિઓ તથા સેંકડો પ્રમાણોથી મંડન કરતુ આ એકજ
પુસ્તક છે જેને વાચવાથી સ્ત્રી અધિકારના સવાલનો અંતિમ ફેંસલો
થઇ જાય છે કિંમત ૪ આના.

સમાજ-જગત્પ્રસિદ્ધ કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના બંગાળી
'સમાજ' પરથી ગુજરાતીમા ભાષાન્તર છપાઇ રહ્યુ છે કિં. ૬ આ.

મળવાનાં સ્થળ—કર્તા પાસેથી, ઇબ્રાહિમ ફતાભાઇનો માળો,
સીધીગલી ગીરગામ મુંબઇ.

પુસ્તકાધ્યક્ષ-આર્ય પ્રતિનિધિ સભા
૫૬ ગીરગામ કાકડવાડી મુંબઇ